

STRESZCZENIE pracy doktorskiej magister Barbary Schabowskiej, zatytułowanej
Twórczość Edwarda Saïda. Biografia polityczna

Celem pracy *Twórczość Edwarda Saïda. Biografia polityczna* jest zbadanie zależności pomiędzy akademicką i publiczną aktywnością Edwarda Saïda a rozwojem procesu pokojowego na Bliskim Wschodzie i zmianą sposobu jego prezentacji w mediach, oddziałującą na jego odbiór i postrzeganie.

Na łamach pracy Autorka weryfikuje hipotezę, że Edward Saïd był jednym z najważniejszych myślicieli XX wieku, mających wpływ na postrzeganie stosunków izraelsko-palestyńskich, którego osobista biografia palestyńskiego uchodźcy i wygnańca czyniła modelowym outsiderem, realizującym etos zaangażowanego w sprawy publiczne intelektualisty.

W pierwszym rozdziale Autorka bada wpływ, poniekąd wręcz psychologiczny, dzieciństwa Edwarda Saïda, jego tożsamości narodowej Palestyńczyka amerykańskiego pochodzenia i znaczenie zachodniej edukacji oraz doświadczenia Zachodu, na jego późniejsze dychotomiczne postrzeganie rzeczywistości i relacji palestyńsko-izraelskich. Dwanaście lat spędzonych na Bliskim Wschodzie, w czasach upadku imperiów kolonialnych i kształtowania się nowych państw w regionie, stało się rezerwuarem doświadczeń, do których będzie się odwoływał dorosły Saïd w swojej pracy naukowej i działalności politycznej.

Dalej praca analizuje skomplikowane relacje polityczne na Bliskim Wschodzie w czasie młodości Saïda oraz pokazuje, jak uwarunkowały one tego wszechstronnego człowieka: nie tylko naukowca, badacza, lecz także pisarza i popularyzatora kultury. W pracy akademickiej cechowało go podejście interdyscyplinarne. Korzystając z aparatu pojęciowego Michela Foucault oraz marksistowskiej krytyki kultury, w sposób oryginalny sformułował myśl dotyczącą wyobrażenia i konstruowania Orientu w zachodniej nauce i polityce imperialnej. Wyjątkowość Saïda nie sprowadza się tylko do autorstwa kilkudziesięciu książek i kilkuset esejów, lecz do łączenia aktywności intelektualnej z zaangażowaniem politycznym i działalnością publiczną. To jest owo *vita activa*, opisywane w trzecim rozdziale.

Niezmiernie ważną kwestią, omawianą na łamach pracy, jest współpraca Edwarda Saïda z Organizacją Wyzwolenia Palestyny oraz jego członkostwo w Palestyńskiej Radzie Narodowej. Autorka pokazuje, w jaki sposób jako nieformalny rzecznik spraw palestyńskich w latach 70. i 80. XX wieku w Stanach Zjednoczonych oraz tłumacz istotnych dokumentów i przemówień przedstawicieli OWP na forum międzynarodowym, Saïd przyczynił się do umiędzynarodowienia problemu Palestyny. Omawiany jest także jego stosunek do kontrowersyjnego pierwszego prezydenta Autonomii Palestyńskiej, laureata Pokojowej Nagrody Nobla – Jasira Arafata, z którego najbliższymi współpracownikami przyjaźnił się Saïd.

Aktywna postawa bohatera dysertacji, zaangażowanego w publiczne dyskusje na temat niepodległości Palestyny oraz w praktyczne wsparcie palestyńskich mieszkańców Bliskiego Wschodu, była elementem opisywanego przez niego etosu intelektualistów, omawianego w rozdziale czwartym. Jest on poświęcony trzem głównym wątkom w jego działalności akademickiej i politycznej: teorii postkolonialnej, stosunkowi do kwestii palestyńskiej oraz roli intelektualistów w życiu publicznym. Autorka dociera do dokumentów z Archiwum Edwarda Saïda, zdeponowanego na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku, by pokazać

jego związki z wielkimi filozofami i politykami XX wieku, takimi jak Jacques Derrida czy prezydent Jimmy Carter.

Nie mniej istotną sprawą, której poświęcono część ostatniego, piątego rozdziału, jest rola Edwarda Saïda w zainicjowaniu badań postkolonialnych. Był on bowiem prekursorem studiów orientalistycznych, skupiających się na relacjach wiedzy i władzy, analizujących dyskurs imperialistycznego centrum i wpływ tego dyskursu na postrzeganie Orientu przez opinię publiczną. Ze względu na swoją tożsamość, Saïd z wielkim zaangażowaniem oddawał się sprawie palestyńskiej, pragnął on uwidocznic problem jej marginalizacji i wprowadzić dyskurs podmiotowości Palestyńczyków.

Autor *Orientalizmu* w ostatnich latach swojego życia nie chciał wchodzic w trwałą kolaborację z żadną ze stron konfliktu izraelsko-palestyńskiego. Jego celem stało się łączenie zwaśnionych nacji i ukazywanie ich możliwego i twórczego współdziałania w sferze kultury. Tak właśnie powstała West-Eastern Divan Orchestra, stworzona wraz z dozgonnym przyjacielem – kompozytorem Danielem Barenboimem. Autorka analizuje utopijne założenia stojące u podstaw istniejącego do dziś zespołu, wskazując na rozbieżne wobec zamierzeń rezultaty jego działalności.

Wszystkie te aktywności bohatera niniejszej rozprawy miały odzwierciedlenie w przekazie medialnym dotyczącym Palestyńczyków i relacji palestyńsko-izraelskich, o czym traktuje piąty i ostatni rozdział dysertacji. Edward Saïd był krytykiem mediów, wytykającym im stronniczość w opisie konfliktu izraelsko-palestyńskiego. Świadom jednak ogromnej roli mediów w kształtowaniu wyobrażeń o Arabach i Palestyńczykach brał udział w publicznych debatach na temat kwestii palestyńskiej a swoim piórem wielokrotnie, na łamach prestiżowych dzienników i magazynów ukazujących się w Stanach Zjednoczonych i w Europie, bronił idei państwa dwunarodowego dla Żydów i Palestyńczyków.

Barbara Schabrowska